

Českými nakladateli neobjevená autorka

Sigrid Nunezová (*1951) je americká spisovatelka, jejíž jméno zazářilo loni v tisku u příležitosti předání prestižní Americké národní knižní ceny. Tato cena (National Book Award) bývá označována za druhé nejvýznamnější americké literární ocenění po Pulitzerově ceně. Před týdnem vyšel v *The Paris Review* článek spisovatele Dustina Illingwortha, který se vrací k jedné z prvních knih Sigrid Nunezové s názvem *The Mitz* a celkově k jejímu dílu.

Literární opička

Přes všechnu intelektuální a uměleckou Modernu, kterou vyznávali členové skupiny Bloomsbury počátkem dvacátého století v Anglii, je v jejich tvorbě i něco zvířátkovského. Jako kdyby se pod jejich elegantními šaty a společenskými tvídovými obleky skrývala opičí srst. Například jména, které si pro sebe navzájem vymýšleli – legrační a trochu fousatá mazlivá přízviska: Virginia Woolfová a její manžel Leonard si říkali Mandrill a Mongoose podle malých opiček z čeledi kosmanovitých; Vanessa Bellová říkala své sestře Virginii Singe, což je francouzsky opice, nebo taky Goat, tedy koza, a jí naopak v rodině říkali Dolphin tedy delfín; Virginiiina přítelkyně a občasná milenkyně Vita Sackville-Westová svou intimní družku nazývala Potto, což je druh lemura; a další členové literární skupiny oslovovali básníka T. S. Eliota v soukromých dopisech Old Toad neboli Starý Žabák. Tato záliba se příležitostně projevila i v jejich umělecké tvorbě – viz *Flush: Životopis, půvabné imaginativní dílko Virginie Woolfové popisující osobnost básnířky Elizabeth Barrett Browningové očima jejího kokršpaněla*.

Knihy Sigrid Nunezové jsou také „zalidněny“ zvířátky, i když jejich přítomnost slouží jinému účelu. U Nunezové, na rozdíl od Woolfové, nejsou jen dosud neprozkoumaným přítokem velké řeky zvířecího proudu vědomí, ale prostředkem pro vyjádření nepředvídatelné tíhy sebepoznání. V románu *The Friend (Přítel)*, oceněném v roce 2018 cenou National Book Award, píše Nunezová o ženě, která si jako průvodce pro svou cestu zármutkem vybere velkou dogu jménem Apollo, jež patřila draze milovanému člověku, po němž žena truchlí. Hlavním tématem je citový přenos, intimní vztah mezi odlišnými druhy, vztah ne přímo sexuální, byť nepostrádající erotický rozměr. (Tlapa, kterou Apollo klade v posteli na hrud' vypravěčky, je „velká jako mužská pěst“.)

Jiné, starší dílo Nunezové prozkoumává podobnou oblast, byť nahlíženou z humorného úhlu. V nakladatelství Soft Skull nedávno vyšlo nové vydání její půvabné a dojemně melancholické novely z roku 1998 – *Mitz: The Marmoset of Bloomsbury (Mitz: opička z Bloomsbury)*. Příběh začíná bizarní záchranou, vycházející nicméně ze skutečnosti. Na konci července roku 1934 se Leonard Woolf ujal nemocné opičky patřící původně příteli Victoru Rothschildovi. (Victor si opičku, které dal jméno Mitz, zakoupil v bazaru.) Na setkání dvou přátel a jejich domácích miláčků dojde k dlouhodobému ujednání. Dobrák Leonard – „Leonard byl svatý muž, který uzdravoval zvířata, pěstoval jiriny a psal knihy o největších zločincích tohoto světa,“ říká v knize fiktivní Virginia – opičku Mitz vyléčí. Inteligentní, věrný a hanbou a lidskou společností nezkažený droboučký primát se stane nečekaným středem kulturního života Bloomsbury.

Mitz slouží jako nápaditý prostředník vyprávění, jakési těkavé vědomí balancující na římse woolfovského krbu, svědek jejich uzavřené intimity. Čtenář ocení skvěle vycizelované scény zachycující Virginii a Leonarda čtoucí u krbu Shakespeara, anglické čaje s Vanessou Bellovou a Duncanem Grantem, ba i návštěvu překvapivě sympatického T. S. Eliota, kterého Mitz kousne. „Jak tě mám ty potvůrko držet, když mě napřed kousneš do jedné ruky a pak do druhé?“ zeptá se básník. Skupina Bloomsbury je v knize popsána jako jakási sněhová koule – malá, uzavřená, nádherně inspirující společnost, která svým významným i vedlejším postavám skýtá prostor k příjemnému bytí.

Mitz a Leonard jsou nerozluční – opička se většinou nachází v kapse vesty svého pána – a Virginii slouží jako vhodný objekt meditativních úvah. („Při pohledu na opici,“ napsal kdysi William Congreve, „mě vždy napadají děsné souvislosti.“) Vědomí úzké hranice mezi Mitz a jí samotnou naplňuje Virginii hrůzou a úžasem. Zkoumá drobné stvoření, na které se dívá:

Přemýšlela o Mitz stejně jako o kočkách a psech, kteří ji provázeli životem. Jaké to je být zvířetem? Jak se jeví svět viděný psíma očima? Co si o nás myslí kočky?... Teď se dívala na Mitz a chtěla rozlousknout tu její hlavičku velikosti vlašského ořechu. Mají opice sny? Mají vzpomínky? Cítí smutek a lítost? Touží po něčem?

Virginia a Mitz mají leccos společné – „Obě jsou nervní, křehké, opatrné, žensky zvědavé. Obě milují Leonarda... a obě mají drápky.“ Jako dvě oběžnice, manželka i opička krouží po těsných drahách kolem milovaného muže. Virginia často probouzí v Mitz záchvaty žárlivosti: „Když se Mitz opravdu rozčílila, bílé štětičky srsti se jí naježily jako natupírovaný účes; kývala se dopředu a dozadu, olizovala si rty, oplzle vyplazovala na Virginii jazyk.“ Navzdory soupeření si Virginia, ač nerada, nakonec zvykne Mitz do jisté míry respektovat, i s ohledem na její dřívější krutý a nešťastný osud. Je to vztah mezi dvěma úzkostnými osobnostmi, vztah napjatý jako ocelové lano. Když se Vanessa své sestry zeptá, proč nenapiše Mitzin životopis podobně jako *Flushe*, Virginia prohlásí, že po pravdě řečeno by se jí nejvíc líbilo, kdyby si ho Mitz napsala sama.

Ačkoli si značnou část Mitzina života musí Nunezová domýšlet a doplňovat podle své fantazie, prokládá vyprávění i řadou faktických údajů z Leonardovy biografie *Beginning Again (Nový začátek)* a *Downhill All the Way (Dolů s kopce)*, a z vydaných deníků a dopisů Virginie Woolfové. Fikce a realita se zdařile splétají jako vlákna podobné barvy. Výsledkem je historická fikce, která se vyhýbá běžným úskalím žánru tím, že oživuje text zaznamenanými dialogy. (Méně šťastné jsou „výpůjčky“ okřídlených vět z díla Virginie Woolfové – jako „Stála tam,“ z *Paní Dallowayové*–, jež působí jako jakési spiklenecké pomrkávání na studenty Anglické literatury.)

V knize straší budoucnost. Vzestup Hitlera, bombardování Londýna, Virginiina prohlubující se deprese, jež vyústí v sebevraždu – temné stíny známé jen čtenáři rozčleňují tok vyprávění. Jedna paměťhodná událost se týká návštěvy manželů Woolfových v německém Bonnu, kde jsou svědky vojenské přehlídky před Hermannem Göringem. Když je na ulici zastaví nacistická hlídka, dovolí jim bezpečně projet jen díky Mitzině roztomilosti: „Jeli dál – velmi pomalu, jinak to nešlo. Vlekli se kupředu, ujeli už několik mil a pořád za sebou slyšeli vojenské pochody, cestu lemovaly vlajky a nápisy „Žid je náš nepřítel“, a muži, ženy i děti zdravily Mitz nacistickým pozdravem.“

Následuje brutální skok do minulosti k Mitzině odchycení v Jižní Americe a strastiplné plavbě do Londýna v podpalubí, a pak už se jen dočteme, jak milovaná opička během vlny mrazivého počasí náhle umírá. Nunezová se dlouho nedojímá nad malou chlupatou kuličkou na podlážce ptačí klece. „Oči měla zavřené a obličej bledý jako stařenka.“ Sentimentalitu si šetří na závěrečné stránky, kdy příběh uzavírá katastrofa mnohem většího rozsahu. Necelý rok po Mitzině smrti přepadne Hitler Polsko. A brzy na to ukončí svůj život sebevraždou Virginia.

Mitzje novela, ve které se lomí mnoho pohledů na intimitu. Zachycením mysteriózních citových vztahů mezi odlišnými druhy zobrazuje útěchu a křehkost lidského prožívání obecně. Novinářská zkratka – Opičiny v Bloomsbury! – by zcela znevážila melancholické vyznění díla, které postupně získává na temnotě a hrozivosti jako stahující se mračna. Sladká idyla se nám rychle rozplývá před očima. Jak rádi bychom zahalili Leonardovo krvácející srdce, s nímž soucítíme svou vlastní bezprostředně hrozící bolestí: „Okamžitě mu to bylo jasné, když ho poprvé za čtyři a půl roku nepřišla ráno za úsvitu vzbudit.“

Dustin Illingwort je spisovatel, žije v Jižní Karolíně (USA).

Přeložila Zuzana Mayerová pro Festival spisovatelů Praha.